

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 45 Volume: 9 Issue: 45

Ağustos 2016 August 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

KÜRESEL FİNANSAL/EKONOMİK KRİZİN SAHRA ALTI AFRIKA VE BALTİK ÜLKELERİ'NİN EKONOMİLERİNE ETKİLERİ*
IMPACTS OF THE GLOBAL FINANCIAL/ECONOMIC CRISIS TO THE ECONOMIES OF SUB-SAHARAN AFRICA AND BALTIC COUNTRIES

Selçuk BALI**

Öz

Sahra Altı Afrika; yoksulluğun, yolsuzluğun, demokratik olmayan yönetimlerin oldukça sık görüldüğü, günde 2 USD sınırının altında milyonlarca çalışanın bulunduğu dünyanın en fakir bölgelerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin dağılma sürecinde en ön safta yer alan Baltık Ülkeleri, daha sonra oluşturulan Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)'na katılmamışlardır. Bu noktada gerek coğrafi gerekse kültürel olarak içinde yer aldıkları Avrupa ile bir entegrasyona gitmişler ve üçü de 2004'te Avrupa Birliği (AB)'ne üye olmuşlardır.

Çalışma kapsamında küresel finansal/ekonomik krizin Sahra Altı Afrika Ülkeleri için 2005-2015, Baltık Ülkeleri içinse 2006-2015 döneminde temel makroekonomik göstergeleri ne ölçüde etkilediğinin kısaca ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sahra Altı Afrika Ülkeleri, Baltık Ülkeleri, Küresel Finansal Kriz, Makroekonomik Göstergeler.

Abstract

Sub-Saharan Africa, where can be seen poverty, corruption and non-democratic government quite often and millions of workers under the limit of \$ 2 a day, stands out as one of the world's poorest regions.

Baltic States took place at the forefront of disintegration of the Soviet Union (USSR). And later, Baltic countries didn't join in the Commonwealth of Independent States (CIS). At this point, they have chosen to take part in European integration and then three of them have also become members of the European Union (EU) in 2004.

The scope of work set out briefly the extent to impress changes of macroeconomic indicators for the global financial/economic crisis in the Sub-Saharan African Countries during 2005-2015 period and in the Baltic States during 2006-2015 period.

Keywords: Sub-Saharan Africa Countries, Baltic Countries, Global Financial Crisis, Macroeconomic Indicators.

1. Giriş

Tüm dünyada etkisini 2007 sonu/2008 başından itibaren hissettiren küresel finansal/ ekonomik kriz daha önce yaşanan krizlerden farklı bir boyutta seyretmiştir. ABD'de konut piyasasında yaşanan çöküş adeta tüm dünyaya ihraç edilmiş bütün piyasalarda belirgin bir istikrarsızlık baş göstermiş ve kriz bütün ülkeleri ciddi olarak etkilemiştir. Bunun temel sebebi ABD'nin dünya ekonomisinde söz sahibi olması, doların rezerv para olması ve ABD'de ortaya çıkan krizin tüm dünyaya kısa sürede sıçramasıdır. Bu küresel kriz ile birlikte ABD, Avrupa Birliği ve Çin gibi büyük ekonomiler bir takım önlemler almaya başlamış ve bu önlemler sonrasında yaşananlar diğer ülke ekonomilerini de etkilemiştir. Gelişmiş ekonomilerin önemli ölçüde etkilendiği krizden gelişmekte olan ülkelerin de etkilenmesi kaçınılmaz bir hal almıştır.

Krizin ilk etkilerini kredi ve bankacılık sektöründe göstermesiyle birlikte Sahra Altı Afrika Ülkeleri'nde krizin etkilerinin sınırlı olacağı yönünde bir beklenti oluşmuştur. Bunun temel sebebi Afrika Kalkınma Bankası'na göre bölge genelinde alt gelir grubuna yönelik sınırlı sayıda banka ve yatırımcı kredisinin olması ve egemen varlık kaynaklarında herhangi bir sıkıntının görülmemesiydi (African Development Bank, 2009 a,b,c).

Baltık Ülkeleri SSCB'nin dağılma sürecinde en ön safta yer almışlar ve daha sonra ortaya çıkan BDT'ye başlangıcından itibaren katılmamışlardır. Bu noktada gerek coğrafi olarak gerekse kültürel olarak içinde yer aldıkları Avrupa ile entegrasyona gitmişler ve üçü de 2004'te AB'ye üye olmuşlardır. Krizin başında tüm Avrupa ile birlikte etkilenecekleri beklenen bu ekonomiler gerek iç dinamikleri gerekse AB destekli fonlar sayesinde özellikle 2009 sonrasında krizin etkisinden çıkış yoluna girmişlerdir.

Belirtmek gerekir ki; iki ülke grubu ile ilgili temel makroekonomik göstergelerle ilgili bilgi verilirken iki farklı yöntem incelenmiştir. Sahra Altı Afrika Ülkeleri ile ilgili olarak her bir temel makroekonomik gösterge ülkeler bazında ele alınırken, Baltık Ülkeleri ile ilgili olarak her bir ülkeye ait makroekonomik göstergeler bir tabloda bir bütün halinde ele alınmıştır. Bunun temel sebebi ilk grupta çok sayıda ülke yer alırken, ikinci grupta sadece üç ülkenin yer almasıdır.

* Bu çalışma, Giresun Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi'nce desteklenmiştir. Proje Numarası: SOS-BAP-A-140316-101, Yıl: 2016.

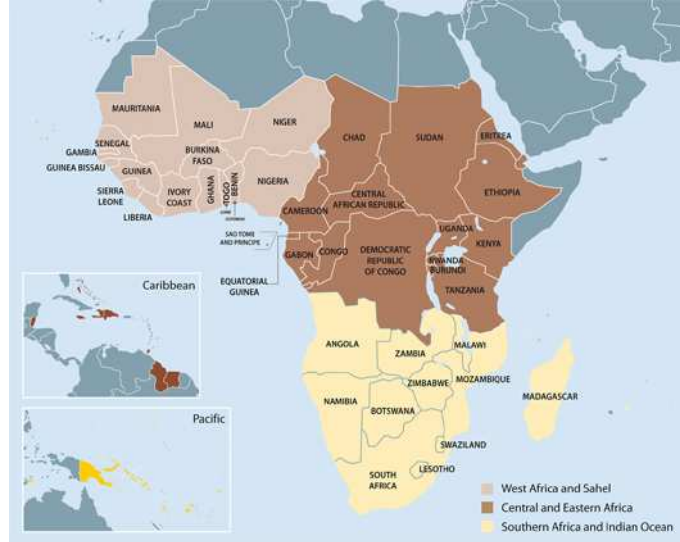
** Doç. Dr., Giresun Üniversitesi İİBF, İşletme Bölümü, selcuk.bali@giresun.edu.tr

Bu çalışmada Sahra Altı Afrika ve Baltık Ülkeleri'nin küresel finansal/ekonomik krizden ne ölçüde etkilendiklerinin çok kısa bir şekilde ele alınması amaçlanmıştır. Çalışmada öncelikle kriz öncesinde ve sürecinde Sahra Altı Afrika Ülkeleri'nin, akabinde ise Baltık Ülkeleri'nin ekonomik durumlarına değinilerek krizin bu ülke ekonomilerinin makroekonomik göstergelerine etkileri ele alınmıştır. Sonrasında ise genel bir değerlendirme ile çalışma sonuçlandırılmıştır.

2. Sahra Altı Afrika Ülkeleri'ne Genel Bir Bakış

Avrupa'nın güneyinde, Hint Okyanusu'nun batısında, Antarktika'nın kuzeyinde ve Atlantik Okyanusu'nun doğusunda yer alan Afrika Kıtası, tarihten beri süregelen sömürgeleştirme, ardından gelen demokratik olmayan yönetimler, bunlara bağlı gelişen sağlık koşullarının yetersizliği, yoksulluk ve yolsuzluk gibi sebeplere bağlı olarak dünyanın en fakir kıtası olarak önde yer almaktadır. Kara Afrika olarak da bilinen Sahra Altı Afrika, BM tarafından Kuzey Afrika'da yer aldığı kabul edilen Sudan hariç, Sahra Çölü'nün güneyinde bulunan bütün Afrika ülkelerini kapsayan bölgeye verilen isimdir (Şekil 1).

Şekil 1: Sahra Altı Afrika

Kaynak : European Investment Bank (2015). Maps: Sub-Saharan Africa

Günümüzde Afrika Kıtası'nda yer alan ülkelerin birçoğu alt ve orta gelirli ülkeler içerisinde yer almaktadır. Tarihsel süreç açısından sömürge sisteminin en azından görünür bağlamda sonlandığı 1960 sonrasında toplam 54 Afrika ülkesinden 43'ü bağımsızlığını kazanabilmiştir. Dünya'daki 49 en az gelişmiş ülkeden 33'ü Afrika Kıtası'nda bulunmakta ve bunların büyük bir kısmı Sahra Altı Afrika'dadır. Sahra Altı Afrika'da 48 tane ülke yer almakta ve bu bölge dünya nüfusunun %10'unu barındırmaktadır. Bu nüfus yoğunluğuna rağmen Sahra Altı Afrika ülkeleri yoksullukla mücadelede yetersiz kalmakta ve bölge ülkelerinin birçoğunda günlük kişi başına gelir 2 USD'den daha düşük seviyelerde seyretmektedir. Sahra Altı Afrika, dünya genelinde uluslararası yoksulluk sınırının altında yaşayan nüfus oranının yıllar itibarı ile artış gösterdiği tek bölgedir.

Sahra Altı Afrika'da GSMH'nin yeterince iyi ölçülemeyen unsurlarından biri tarım sektörüdür. Tarımın çok önemli olduğu Afrika'da toplam GSMH'nin %30-%55'ini tarımın oluşturduğu tahmin edilmektedir. Bölge nüfusunun neredeyse %70'i tarımla geçinmekte ve bu sektörde çalışanların yarısından fazlasının kadın olduğu bilinmektedir. Tarım, yakın döneme kadar Sahra Altı Afrika Ülkeleri'nin 20'sinin toplam ihracatının yarısından fazlasını sağlayarak döviz gelirlerinin en önemli kaynağını oluşturmaktadır (Aybar, 2005: 162).

Sahra Altı Afrika dünyada hala en yoksul ülkelerin yer aldığı bölge olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik belirsizlikler, siyasal istikrarsızlık, iç problemler, hastalıklar, yoksulluk ve yolsuzluk gibi problemler bölgede hala boy göstermeye devam etmektedir. Doğal kaynaklara sahip bazı ülkelerin zenginleşmesine rağmen o ülkeler bile problemlerini henüz tam olarak çözemedilerdir.

3. Krizin Sahra Altı Afrika Ülkeleri'nin Ekonomilerine Etkileri

Kriz, düşen ticaret akışı ve yatırım kısır döngüsünü güçlendiren, belirsizliği artıran, dalgalı ürün fiyatları ve döviz kurunun hâkim olduğu bir dönemin üzerine gelmiştir. Yiyecek ve petrol fiyatları 2008'in ortalarına kadar aşırı bir yükseliş gösterirken bu yükseliş yiyecek ve petrol ithal eden Sahra Altı Afrika'nın kırılğan ülkelerini büyük bir baskı altında bıraktı. İthal ettikleri ürünler için ödeme yapmakta zorlanan ülkelerin ellerinde bulunan döviz rezervleri azalmaya başladı ve uzun zamandır süregelen yüksek büyüme oranlarını devam ettirmek imkânsız hale geldi. Bunun tam tersine petrol ihraç eden Sahra Altı Afrika ülkeleri, petrol fiyatlarında ki yükselişten yararlanmış göründüler. İlk başlarda bu ülkelerin birçoğu döviz

rezervi pozisyonunu korumayı başardı. Ancak süren kriz ve finansal belirsizlik, uzun dönem üretim kapasitesinde üreticileri temkinli davranmaya itti.

Sahra Altı Afrika'da kriz ilk olarak sınır ve öncül pazarları vurdu, daha sonra tüm Sahra Altı Afrika Ülkeleri'ne yayıldı. Dünya'daki diğer bölgelerle olan ekonomik bağlarından dolayı krizin ilk vurduğu ülkeler Güney Afrika, Nijerya, Gana ve Kenya oldu. Bu ülkelerde borsa düştü, sermaye akışı tersine döndü ve döviz kuru üzerinde büyük bir baskı oluşmaya başladı. Gana ve Kenya planlı borçlanmalarını ertelemek zorunda kalırken Güney Afrika ve Nijerya'da ise finans kurumları ve bankalar için dış finansman bulunması iyice zor hale geldi. Ekonomideki küresel yavaşlama ile birlikte hane halkı gelirleri, mali gelirler, dışsal cari hesaplar ve ithalat gelirlerinde görülen negatif etki emtia fiyatların düşmesine yol açmıştır.

Sahra Altı Afrika'da birçok ülke krizden hızlı bir şekilde çıkmış, fakat bu toparlanma bölgedeki her ülkede aynı hızda olmamıştır. Petrol ihraç eden ülkeler ve düşük gelirli ülkeler kriz sonrası krizden önceki büyüme seviyelerine geri dönmeyi başarabilmiş ancak orta gelirli ülkelerde toparlanma çok daha yavaş ilerlemiş ve bu ülkeler krizin etkilerini Dünya'daki birçok bölgeden daha şiddetli hissetmişlerdir. Bu bölümde krizin Sahra Altı Afrika üzerindeki genel etkisi incelenerek bölge ülkelerinin büyüme, enflasyon ve ithalat/ihracat oranları ile kişi başına düşen gelir gibi makroekonomik değişkenler üzerindeki etkileri ele alınmaya çalışılmıştır.

3.1. GSYİH Büyüme Oranları

Sahra Altı Afrika Ülkeleri'nde ortalama olarak 2007'de % 6,1 olan GSYİH büyüme oranı 2008'de % 4,9'a 2009'da ise %1,6'ya gerilemiştir. Sahra Altı Afrika ülkelerinin ekonomik durumlarındaki dengesizlik GSYİH büyüme oranlarında da kendini göstermiştir. Petrol üreten ve ihraç eden ülkeler 2009'da % 2,5 büyüme oranına sahipken, petrol üretmeyen ülkelerin büyüme oranları %0,5'te kalmıştır (Economic Commission for Africa, 2010).

Petrol ihraç eden ülkeler grubunda 7 ülke bulunmaktadır. Toplam petrol ihracatının %30'unu, Angola ve Nijerya hariç, Orta Afrika Ekonomik ve Parasal Topluluğu ihraç etmektedir. Bölgedeki net petrol ihracatçısı ülkeler Nijerya, Angola, Gabon, Kongo, Kamerun ve Moritanya'dır. Orta gelirli ülkeler grubunda bulunan 8 ülke petrol ihracatçısı değildir ve bu ülkelerin Dünya Bankası tarafından 2008'de Atlas Yöntemi kullanılarak hesaplanan kişi başına milli geliri 975 doları aşan seviyelerde çıkmıştır. Düşük gelirli ülkeler grubunda ise 15 ülke olup, bunların gelir seviyeleri 975 dolara eşit veya bu rakamdan düşüktür. Kırılgan ülkeler ise 14 ülkeden oluşmaktadır. Kişi Başına Milli Geliri 825 dolar ve altındaki ülkelerse En Az Gelişmiş Ülkeler olarak adlandırılmaktadır. En Az Gelişmiş Ülkeler listesindeki Afrika Ülkeleri çoğunlukla Sahra Altı Afrika'da bulunmaktadır (Cansaran, 2012). Ülkelerin GSYİH'si ve kişi başına düşen gelirleri incelendiğinde doğal kaynağa sahip ülkeler ile doğal kaynak bakımından zayıf ülkeler arasında ki fark belirgin bir şekilde göze çarpmaktadır. Bu rakamlara bakıldığında doğal kaynak bakımından zengin olmanın ülkelerin krizden etkilenme durumlarını da ne kadar etkilediği görülebilmektedir.

Tablo 1: Sahra Altı Afrika Ülkeleri GSYİH (Milyar Dolar)

Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Angola	28.234	41.789	60.449	84.178	75.492	82.471	104.116	115.342	124.174	129.326	102.011
Benin	4.366	4.709	5.514	6.665	6.602	6.570	7.304	7.547	8.310	8.685	7.701
Botsvana	10.027	10.165	10.942	11.028	10.317	12.794	15.725	14.807	15.097	15.217	13.091
Burkina Faso	5.474	5.820	6.781	8.409	8.391	9.123	10.734	11.172	12.202	12.503	11.323
Burundi	1.117	1.273	1.356	1.612	1.775	2.032	2.371	2.510	2.723	3.094	2.970
Çad	6.658	7.429	8.651	10.401	9.278	10.678	12.168	12.375	12.951	13.945	11.688
Dem. Kongo Cum.	11.951	14.296	16.364	19.129	18.315	20.641	24.575	27.566	32.676	35.918	39.059
Ekvator Ginesi	8.217	9.145	10.777	16.022	10.219	12.709	17.230	18.011	17.136	15.530	10.025
Eritre	1.098	1.211	1.318	1.380	1.857	2.117	2.608	3.092	3.444	3.858	4.256
Etiyopya	12.408	15.283	19.701	26.839	32.464	29.917	31.958	43.134	47.532	54.809	63.022
Fildişi Sahili	17.115	17.817	20.373	24.339	24.341	24.931	25.405	27.114	31.072	33.741	31.270
Gabon	9.459	10.154	12.439	15.509	12.152	14.359	18.203	17.181	17.596	18.209	13.800
Gambiya	0.624	0.655	0.799	0.966	0.901	0.952	0.898	0.910	0.899	0.824	0.761
Gana	17.409	20.410	24.758	28.528	25.978	32.174	39.565	41.939	47.806	38.616	37.679
Gine	2.937	2.903	4.157	4.517	4.635	4.929	5.124	5.632	6.160	6.707	6.733
Gine-Bissau	0.588	0.592	0.697	0.868	0.828	0.848	1.107	0.996	1.027	1.111	1.035
Güney Afrika Cum.	257.667	271.812	299.033	287.095	297.221	375.304	417.057	397.391	366.236	350.082	317.285
Güney Sudan	-	-	-	-	-	-	17.195	11.267	15.340	14.304	12.882
Kamerun	16.617	17.970	20.461	23.432	23.442	23.667	26.612	26.487	29.576	31.777	28.524
Kenya	21.001	25.826	31.958	35.895	37.022	40.000	41.953	50.410	54.931	60.937	63.121
Komorlar	0.388	0.404	0.466	0.533	0.537	0.544	0.611	0.596	0.658	0.697	0.589
Kongo	6.098	7.738	8.407	11.915	9.618	12.029	14.433	13.678	13.478	13.552	8.871
Lesotho	1.407	1.487	1.676	1.661	1.735	2.250	2.538	2.410	2.277	2.220	2.035
Liberya	0.675	0.757	0.942	1.084	1.142	1.292	1.540	1.746	1.962	2.013	2.015
Madagaskar	5.039	5.516	7.343	9.413	8.550	8.730	9.893	9.920	10.602	10.674	9.514
Malavi	3.656	3.998	4.431	5.321	6.195	6.957	7.984	5.981	5.432	6.055	6.388
Mali	5.496	6.128	7.156	8.779	8.988	9.440	10.686	10.442	11.115	12.094	10.954
Mauritius	6.251	6.258	8.401	8.547	9.639	9.795	11.035	11.218	11.928	12.588	11.567
Mozambik	7.595	8.304	9.291	11.084	11.052	10.468	13.245	14.867	15.622	16.684	16.985
Namibya	7.258	7.978	8.741	8.486	8.876	11.283	12.426	13.002	12.938	13.632	12.855

Nijer	3.375	3.650	4.290	5.429	5.411	5.729	6.418	7.011	7.497	8.024	7.119
Nijerya	164.774	217.736	257.471	325.443	270.471	373.839	418.834	467.119	521.812	573.999	492.986
Orta Afrika Cum.	1.337	1.461	1.698	1.985	1.982	1.986	2.196	2.171	1.538	1.726	1.624
Raunda	2.584	3.111	3.776	4.799	5.309	5.698	6.406	7.223	7.522	7.897	8.468
São Tomé ve Príncipe	0.130	0.140	0.148	0.194	0.200	0.209	0.254	0.260	0.303	0.338	0.326
Senegal	8.722	9.367	11.301	13.449	12.846	12.937	14.388	14.236	14.956	15.683	13.988
Seyşeller	0.919	1.016	1.034	0.967	0.847	0.970	1.066	1.134	1.411	1.423	1.375
Sierra Leone	1.649	1.884	2.159	2.511	2.454	2.578	2.932	3.789	4.914	4.815	4.266
Svaziland	3.178	3.234	3.393	3.266	3.594	4.540	4.969	4.913	4.565	4.416	4.305
Tanzanya	16.930	18.610	21.502	27.368	28.574	31.086	33.583	39.088	44.414	48.089	46.192
Togo	2.117	2.221	2.527	3.174	3.171	3.179	3.759	3.918	4.352	4.594	4.152
Uganda	11.007	12.325	15.200	18.188	18.579	20.212	21.108	24.620	25.573	27.616	24.943
Yeşil Burun Adaları (Cabo Verde)	1.090	1.237	1.514	1.789	1.712	1.664	1.865	1.752	1.838	1.858	1.641
Zambiya	8.332	12.757	14.057	17.911	15.328	20.265	23.732	24.940	26.831	26.611	24.466
Zimbabve	7.753	7.176	6.939	5.944	8.157	9.445	10.956	12.472	13.490	13.833	13.905

Kaynak: International Monetary Fund (IMF) (2015), World Economic Outlook Database, October.

Tablo incelendiğinde petrol ihracatı yapan ülkelerin GSYİH yüksekliği dikkat çekmektedir. Sahra Altı Afrika'nın GSYİH toplamının yarısından fazlasını Güney Afrika ile Nijerya oluşturmaktadır. Nijerya dünyanın en büyük on petrol ihracatçıları arasında yer alırken, Angola ekonomisinin merkezinde de petrol bulunmaktadır. Ülkenin ekonomik gelişmesi, refahı, sosyal gelişme ve kalkınması tamamen petrole bağlı bulunmaktadır. Petrol fiyatlarındaki olası yükselişler doğrudan ülke GSYİH'sini ve ithalatını etkilemektedir. Angola, Nijerya'dan sonra Afrika'nın en fazla ham petrol üreten ülkesi olmaktadır. Aslında GSYİH yüksekliği ekonomik durumun iyiliği ile alakalı olmaktan çok petrol ihracatına bağlı görünmektedir. Kriz döneminde yükselen petrol fiyatları GSYİH'nin negatif yönde etkilenmemesini sağlamıştır.

GSYİH'si düşük olan ülkeler ise yer altı kaynakları bakımından zayıf olan ülkelere olmaktadır. Krizden en fazla etkilenen ülkeler bu ülkeler olmuştur.

3.2. İşsizlik

Çoğu zaman 2008 Eylül olarak kabul edilen ve kısa zamanda küresel ekonomik krize dönüşen kırılmanın 2009 boyunca milyonlarca insanın işsiz kalmasına yol açtığı ve 2010 sonrasında dünya genelinde belirli bir düzelmeye gerçekleşse de kriz boyunca işsiz kalan, çalışma koşulları kötüleşen, insana yakışır iş imkânlarından yoksun kalan kitleler için kriz öncesi döneme bile dönmenin uzun bir zaman alacağı görülmektedir. Kriz, özellikle kayıtlı (formel) iş biçimlerine zarar vermiş, kayıtdışı çalışmayla birlikte işgücü giderek sosyal güvenlik ve işsizlik sigortası güvencesi dışlanarak gittikçe yoksullaşan bir işgücü ortaya çıkmıştır (Cansaran, 2012).

Sahra Altı Afrika Ülkeleri'nin en büyük problemlerinden biri olan işsizlik 2009'da %10 oranının üzerine çıkmıştır (Economic Commission for Africa, 2010). Sahra Altı Afrika Ülkeleri'bin birçoğunda işsizlik oranları net olarak tahmin edilememektedir, bunun temel sebebi çalışan nüfusun çoğunluğunun kamu (resmi) ve tarım sektörlerinde istihdam edilmesidir.

Tablo 2: Sahra Altı Afrika İşsizlik Oranları (%)*

Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Güney Afrika Cum.	24,65	23,56	23,00	22,53	23,70	24,88	24,80	24,88	24,73	25,10	25,82
Mauritius	9,57	9,08	8,52	7,22	7,33	7,80	7,90	8,00	8,00	7,80	7,82
Nijerya	-	-	-	-	19,70	5,10	6,00	10,60	10,00	7,80	8,20
São Tomé ve Príncipe	17,34	16,43	16,22	15,93	15,72	13,71	13,50	13,90	13,68	13,47	13,03
Seyşeller	3,62	2,51	1,86	1,72	5,14	4,61	4,13	3,71	3,33	2,98	2,68
Yeşil Burun Adaları	21,40	13,40	15,20	13,00	13,00	10,70	12,20	16,80	16,40	12,00	10,00

Kaynak : IMF (2015), World Economic Outlook Database, October.

* Değerler virgülden sonra iki haneye yuvarlanmıştır.

Sahra Altı Afrika Ülkeleri'nde nüfusun çoğunun tarım sektöründe çalışması ve günlük ücretlerin çok düşük olması sebebiyle istatistikler gerçeği yansıtmakta yeterli olmamaktadır. Sahra Altı Afrika ülkelerinde işsizlik incelenirken çalışılan iş ve gelire göre de ayrı bir inceleme yapılması gerekmektedir.

İşsizlik oranlarına yıllara göre bakıldığında gittikçe artan bir işsiz sayısı ortaya çıkmaktadır. Sahra Altı Afrika Ülkeleri'nin genç nüfusu da dikkate alınması gereken bir diğer husustur. Krizle birlikte ortaya çıkan ekonomik zorluklar işsizlik oranlarını da artırmış bölgede ki işsiz sayısız gittikçe artmıştır. Çalışan olarak kabul edilenlerin önemli bir kısmı da günlük 2 Dolar sınırının altında çalışmaktadır. Krizin etkisiyle birlikte 2009'da işsizlik oranı %10'u aşmış, ancak çeşitli göstergelerde 2010 ve sonrasında bazı düzelmeler görülmekle birlikte ne yazık ki işsizlik oranlarında pek bir düzelmeye görülmemiştir (www.worldacademy.org).

Sayı olarak düşük ücretlerle çalışanlar artmaya devam etmiş ancak toplam çalışanlar içinde ki oranı düşmüştür. Fakat 2009'da işsizlik oranlarının %10 düzeylerine çıktığını göz önüne almakta fayda var.

3.3. Enflasyon

Kriz öncesi Sahra Altı Afrika Ülkeleri'nde enflasyon oranları sürekli bir azalma eğilimi gösterirken, krizin etkisini göstermeye başlamasıyla birlikte tüketim ürünlerinde yüksek fiyat artışları görülmüş. Fiyatlarda yaşanan bu yükseliş düşme eğiliminde olan enflasyon oranlarını tetiklemiş ve 2007-2009 arasında ciddi artışlara sebep olmuştur.

Grafik 1 : Sahra Altı Afrika'da Yıllara Göre Enflasyon (%)

Kaynak : Trading Economics Inflation Rates (2014)

Grafik 1'de açık bir şekilde görüldüğü üzere 2007'den sonra enflasyon %10'u aşmış ve sert bir yükseliş göstermiş, 2009 sonrasında birlikte krizin etkileri normale dönmeye başladığında enflasyon da düşmeye başlamıştır.

Sahra Altı Afrika Ülkeleri'nin ihracatının ağırlıklı olarak gelişmiş ülkelere yönelik olması ve bu ülkelerde toparlanmanın istikrarsız ve yavaş gerçekleşmesi, ekonomilerin toparlanma döngüsünü sınırlamaktadır. Doğrudan yabancı yatırımlarda az da olsa düşüş görülmekte, sonuç olarak tüm küresel ve bölgesel gelişmeler kendini Sahra Altı Afrika Ülkeleri'nin enflasyon oranlarında göstermektedir. Kriz döneminde meydana gelen yabancı sermaye düşüşü de enflasyonu tetikleyen bir diğer etken olmuştur.

Sahra Altı Afrika'da ülkeler arasında ekonomik ve sosyal koşullarda büyük farklılıklar olması enflasyon oranlarında da net olarak kendini göstermektedir. Petrol ve gıda ihraç eden ülkeler, ihraç etmeyen ülkelere göre daha dirençli ekonomilere sahip olduklarını burada da göstermektedir. Buna rağmen ihracat yapan ülkeler dahi ülkede ki yatırımların azalması sebebiyle enflasyon artışına sahne olmuştur. Petrol ihracatı çok yüksek olan Güney Afrika, Nijerya ve Angola'nın enflasyon oranlarına bakıldığında krizin etkisinin ülkelere göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Güney Afrika'da 2006'da 4,6 olan enflasyon 2007'de 7,11'e 2008'de 11,5'e yükselmiştir. Normalleşmeye 2009'da başlayan küresel ekonomiyle birlikte tekrar 7,1 seviyelerine geri dönmüştür. Nijerya'da aynı şekilde enflasyonun 5,4'ten 11,5 seviyelerine yükseldiği görülmektedir. Ancak bu iki ülkenin aksine Angola'da krize bağlı bir enflasyon hareketi göze çarpmamaktadır. Bunun sebebi ülkede enflasyon oranlarının genel olarak yüksek seviyelerde seyretmesi ve petrol ihracatıyla kriz etkisinin dengelenme çalışmaları olarak gösterilebilir (Tablo 3).

Tablo 3: Sahra Altı Afrika Ülkeleri Enflasyon Oranları (%) *

Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Angola	22,96	13,31	12,25	12,47	13,72	14,48	13,48	10,29	8,78	7,30	10,27
Benin	5,36	3,79	1,29	7,40	0,90	2,18	2,74	6,74	0,97	-1,08	0,51
Botswana	8,61	11,55	7,08	12,62	8,11	6,95	8,46	7,53	5,78	3,93	4,02
Burkina Faso	6,41	2,34	-0,23	10,67	0,86	-0,61	2,77	3,82	0,53	-0,26	0,74
Burundi	13,25	2,74	8,41	24,41	10,56	6,50	9,58	18,18	7,94	4,42	7,42
Çad	3,68	7,71	-7,44	8,34	10,10	-2,12	1,89	7,68	0,22	1,68	4,34
Demokratik Kongo Cum.	21,39	13,21	16,71	17,97	46,22	23,46	15,54	2,13	0,81	1,00	1,05
Ekvator Ginesi	5,64	4,47	2,80	4,65	5,74	5,32	4,80	3,44	3,18	4,30	3,45
Eritre	12,51	15,06	9,30	19,94	33,00	12,71	13,34	12,26	12,26	12,26	12,26
Etiyopya	11,66	13,56	17,25	44,37	8,48	8,13	33,23	24,13	8,07	7,38	9,98
Fildişi Sahili	3,88	2,47	1,90	6,32	1,01	1,37	4,90	1,30	2,58	0,45	1,57
Gabon	1,17	-1,41	-1,02	5,26	1,89	1,450	1,26	2,68	0,48	4,51	0,65
Gambiya	4,99	2,06	5,37	4,45	4,55	5,05	4,80	4,65	5,22	6,25	6,48
Gana	15,10	11,68	10,73	16,51	13,14	6,70	7,68	7,07	11,67	15,49	15,31
Gine	31,36	34,70	22,86	18,37	4,68	15,47	21,35	15,23	11,89	9,71	9,02
Gine-Bissau	3,25	0,71	4,63	10,45	-1,64	1,07	5,06	2,06	0,78	-1,03	1,25
Güney Afrika Cum.	3,34	4,66	7,12	11,54	7,13	4,26	5,00	5,65	5,75	6,07	4,81
Güney Sudan	-	-	-	-	-	-	-	45,08	-0,04	1,66	41,10
Kamerun	1,99	4,91	1,13	5,34	3,04	1,28	2,94	2,38	2,05	1,85	2,00

Kenya	7,82	6,04	4,27	15,10	10,55	4,31	14,02	9,38	5,72	6,88	6,33
Komorlar	3,01	3,39	4,49	4,82	4,79	3,90	2,23	5,91	1,57	1,35	2,00
Kongo	2,47	4,66	2,60	6,02	4,34	5,000	1,76	5,01	4,63	0,91	0,95
Lesotho	3,65	6,34	9,18	10,69	5,85	3,38	5,99	5,53	5,03	3,845	3,89
Liberya	6,95	9,51	11,39	17,49	7,43	7,29	8,48	6,83	7,58	9,86	7,95
Madagaskar	18,36	10,77	10,29	9,30	8,95	9,28	9,48	5,71	5,83	6,08	7,62
Malavi	15,41	13,90	7,96	8,72	8,42	7,41	7,62	21,30	28,28	23,78	20,06
Mali	6,41	1,52	1,46	9,12	2,22	1,29	3,05	5,32	-0,60	0,89	2,43
Mauritius	4,92	8,93	8,83	9,73	2,52	2,93	6,53	3,85	3,55	3,22	1,96
Mozambik	6,43	13,25	8,16	10,33	3,26	12,70	10,35	2,09	4,21	2,29	4,00
Namibya	2,28	4,96	6,55	9,10	9,45	4,88	5,10	6,72	5,60	5,35	4,75
Nijer	7,82	0,05	0,06	11,29	4,30	-2,78	2,94	0,47	2,29	-0,94	1,35
Nijerya	17,86	8,22	5,41	11,58	12,54	13,72	10,84	12,22	8,48	8,06	9,08
Orta Afrika Cum.	2,89	6,69	0,94	9,26	3,52	1,49	1,20	5,87	6,55	11,58	5,66
Raunda	9,12	8,83	9,08	15,44	10,35	2,31	5,67	6,29	4,22	1,78	2,06
São Tomé ve Príncipe	17,15	23,08	18,55	31,99	16,96	13,34	14,32	10,64	8,11	6,99	5,79
Senegal	1,71	2,11	5,86	6,34	-2,25	1,23	3,40	1,42	0,71	-1,08	0,60
Seşseller	0,65	-1,86	5,32	36,97	31,75	-2,41	2,60	7,11	4,40	1,39	4,31
Sierra Leone	12,05	9,55	11,65	14,83	9,25	17,78	18,46	13,81	9,80	8,29	10,21
Svaziland	1,75	5,20	8,08	12,66	7,45	4,51	6,11	8,94	5,62	5,68	5,24
Tanzanya	4,36	7,25	7,03	10,28	12,14	7,19	12,69	16,00	7,87	6,13	5,64
Togo	6,80	2,20	0,95	8,70	3,73	1,44	3,56	2,64	1,76	0,19	1,90
Uganda	8,60	7,21	6,07	12,04	13,07	3,97	18,68	14,02	4,78	4,61	5,69
Yeşil Burun Adaları	0,43	4,84	4,39	6,79	0,99	2,08	4,47	2,54	1,51	-0,24	1,03
Zambiya	18,33	9,02	10,66	12,45	13,39	8,50	8,66	6,58	6,98	7,81	7,33
Zimbabve	-31,52	32,97	-72,73	156,96	6,22	3,05	3,47	3,72	1,63	-0,21	-1,61

Kaynak : IMF (2015), World Economic Outlook Database, October.

* Değerler virgülden sonra iki haneye yuvarlanmıştır.

3.4. İthalat / İhracat

Dünya'da petrol ve yiyecek fiyatlarının 2008 sonu ve 2009 başlarında düşmeye başlamasıyla ödemelerin dengelenmesi, enflasyonun düşüş eğilimine girmesi ve ticari şokun biraz daha atlatılmasıyla Sahra Altı Afrika Ülkeleri'nin kırılğan ekonomilerinde belli bir düzeyde rahatlama yaşandı; ancak krizin başında yaşanan çeşitli sarsıntılar düzelmeyi zorlaştırdı.

Fiyatlarda yaşanan düşüşün Sahra Altı Afrika Ülkeleri'nin ihracat odaklı olan birçoğuna negatif etkisi oldu. Maden ihracı yapan Mozambik, Zambiya, Bostvana ve petrol ihracatçısı olan Angola ile Çad fiyat düşüşlerinden en fazla etkilenen ülkelerin başında geldi. Fiyatların düşmesiyle birlikte ihracattan elde edilen gelirin azalması ve gelir eksikliğinin daha fazla miktarda ihraç ürünü üretilmeye çalışılması sebebiyle ortaya çıkan maliyet artışı gibi unsurlar bu ülkelerde olumsuz sonuçlar ortaya çıkardı. Ek olarak, tarım ürünü ihraç eden Gine'de fiyat değişimlerinden önemli ölçüde etkilendi.

Tablo 4: Sahra Altı Afrika İhracat Oranları (%) *

Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Angola	28,15	14,26	17,50	10,11	-2,64	-3,27	-5,40	3,84	0,06	-3,52	13,18
Benin	16,38	-26,37	24,77	48,57	-41,68	-1,09	-0,92	46,31	64,35	13,83	8,01
Botsvana	18,19	3,13	8,48	-2,48	-37,67	16,02	27,55	-7,11	29,61	5,97	-19,47
Burkina Faso	15,82	35,71	8,50	5,88	64,00	175,54	84,47	-0,61	16,49	-4,78	-14,91
Burundi	20,59	-10,50	13,52	54,58	-18,66	33,99	14,05	15,18	12,90	19,20	0,12
Çad	1,51	-9,08	-3,71	-9,48	0,28	-5,61	-2,83	-2,87	-13,67	5,63	39,39
Demokratik Kongo Cum.	34,83	-25,42	59,95	9,70	-0,72	38,64	21,18	-3,37	15,67	7,73	-0,60
Ekvator Ginesi	7,10	7,19	7,64	3,30	-10,67	-6,03	5,24	7,42	-8,68	7,77	8,84
Eritre	4,71	1,66	-10,86	-21,36	34,76	18,09	262,16	54,29	-1,32	19,88	-15,05
Etiyopya	6,41	1,98	9,11	-2,59	22,25	1,05	0,32	2,95	11,18	6,13	0,81
Fildişi Sahili	4,16	6,01	-8,83	-2,20	16,89	-6,57	-3,39	8,21	0,37	1,90	7,71
Gabon	-4,17	-10,02	6,21	1,43	-3,17	-2,12	-2,49	12,86	-0,94	3,87	12,30
Gambiya	8,90	6,86	1,69	-3,96	-0,96	0,30	2,74	15,88	-8,26	-9,78	-23,47
Gana	1,37	10,09	6,34	8,55	0,05	13,63	38,90	5,71	9,61	3,40	-10,49
Gine	4,68	-7,86	-1,06	20,64	-1,37	-9,31	11,01	5,12	-7,04	-1,76	-4,15
Gine-Bissau	15,21	3,03	15,09	8,58	29,97	-19,44	14,07	-25,28	57,98	-14,93	2,06
Güney Afrika Cum.	8,57	7,46	7,83	1,55	-17,02	7,72	4,34	0,11	4,59	2,61	3,38
Kamerun	-8,45	11,20	11,46	-3,69	-2,78	-1,62	2,62	4,25	9,62	4,63	9,69
Kenya	15,70	-0,07	17,12	3,75	-6,26	8,80	-2,55	13,74	5,64	2,31	5,43
Komorlar	21,03	6,52	5,74	-3,10	0,07	8,52	-1,84	-10,38	18,94	4,18	-3,99
Kongo	11,80	5,82	-16,15	5,37	15,47	13,42	-1,27	-7,46	-11,06	3,90	-1,77
Lesotho	10,59	19,26	11,04	24,72	-7,22	6,14	18,61	-0,90	9,59	13,23	6,33
Liberya	2,08	26,18	1,68	1,24	-19,57	-1,71	9,81	34,47	5,09	-6,08	-7,26
Madagaskar	-9,58	8,03	-5,15	-5,53	-17,01	23,08	12,13	5,47	7,08	2,48	4,78
Malavi	-10,73	11,26	47,03	7,86	-27,26	38,82	-5,52	7,82	20,06	5,03	12,64
Mali	16,80	-1,75	-6,06	-4,71	-11,32	-2,43	4,53	8,63	10,74	0,72	2,36

Mauritius	5,77	-1,96	19,15	-15,62	12,17	3,75	5,03	4,72	-3,98	12,65	6,01
Mozambik	3,92	6,42	-2,52	9,69	7,28	-10,99	12,60	41,38	1,90	0,14	4,04
Namibya	-1,20	17,56	-1,29	18,19	16,53	-0,36	-5,41	10,15	9,56	-1,38	3,03
Nijer	4,10	-2,10	-3,35	-5,10	14,00	10,33	-16,41	23,64	12,77	3,25	-0,83
Nijerya	6,53	-13,76	2,89	-3,97	3,64	8,44	-10,38	-2,44	2,99	-8,48	9,15
Orta Afrika Cum.	-5,15	3,99	5,29	-12,59	-14,21	10,30	5,12	7,41	-28,00	-14,62	5,52
Ruanda	13,49	12,50	-0,15	21,82	-19,99	11,58	18,50	21,09	9,63	8,60	1,93
São Tomé ve Príncipe	1,39	3,02	12,45	16,29	0,78	5,05	2,09	-7,68	0,08	9,48	-2,52
Senegal	3,27	-10,97	27,17	-1,62	4,97	0,57	12,11	2,81	11,28	3,08	-11,60
Sejšeller	12,51	16,00	3,64	-1,55	-0,33	-3,02	5,79	2,48	16,25	-1,43	-5,82
Sierra Leone	1,24	7,07	-5,08	-10,95	17,42	12,41	25,87	133,80	69,21	4,07	-20,95
Svaziland	-9,00	-12,33	3,26	-26,98	5,98	3,83	-9,16	9,33	1,80	5,94	0,15
Tanzanya	9,51	-2,08	-0,41	-1,72	-2,64	7,02	8,41	2,27	3,85	6,44	3,92
Togo	11,96	6,96	1,12	6,62	13,30	-0,71	14,04	-8,19	29,80	5,61	3,47
Uganda	12,19	12,16	20,70	14,91	6,07	-12,22	-8,35	18,45	6,27	-1,80	7,29
Yeşil Burun Adaları	10,76	33,50	18,73	1,38	-8,49	3,25	6,54	4,83	11,99	4,04	8,64
Zambiya	6,29	6,30	3,10	7,59	20,07	20,48	2,19	27,84	21,70	-3,40	7,09

Kaynak : IMF (2015), World Economic Outlook Database, Ekim.

* Değerler virgülden sonra iki haneye yuvarlanmıştır.

Tablo 5: Sahra Altı Afrika İthalat Oranları (%) *

Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Angola	28,15	14,26	17,50	10,11	-2,64	-3,27	-5,40	3,84	0,06	-3,52	13,18
Benin	16,38	-26,37	24,77	48,57	-41,68	-1,01	-0,92	46,31	64,35	13,83	8,01
Botsvana	18,19	3,13	8,48	-2,48	-37,67	16,02	27,55	-7,11	29,61	5,97	-19,47
Burkina Faso	15,82	35,71	8,50	5,81	64,00	175,54	84,47	-0,61	16,49	-4,78	-14,91
Burundi	20,59	-10,50	13,52	54,58	-18,66	33,99	14,05	15,18	12,90	19,20	0,12
Çad	1,51	-9,08	-3,71	-9,48	0,28	-5,61	-2,83	-2,87	-13,70	5,63	39,39
Demokratik Kongo Cum.	34,83	-25,42	59,95	9,70	-0,72	38,64	21,18	-3,37	15,67	7,73	-0,60
Ekvator Ginesi	7,10	7,19	7,64	3,30	-10,67	-6,03	5,24	7,42	-8,68	7,77	8,84
Eritre	4,71	1,66	-10,86	-21,36	34,76	18,09	262,16	54,30	-1,32	19,88	-15,05
Etiyopya	6,41	1,91	9,11	-2,59	22,25	1,05	0,32	2,95	11,18	6,13	0,81
Fildişi Sahili	4,16	6,01	-8,83	-2,20	16,89	-6,57	-3,39	8,21	0,37	1,90	7,71
Gabon	-4,17	-10,02	6,21	1,43	-3,17	-2,12	-2,49	12,86	-0,942	3,87	12,30
Gambiya	8,90	6,86	1,69	-3,96	-0,96	0,30	2,74	15,88	-8,26	-9,80	-23,47
Gana	1,37	10,09	6,34	8,55	0,05	13,63	38,90	5,71	9,61	3,40	-10,49
Gine	4,68	-7,86	-1,06	20,64	-1,37	-9,31	11,01	5,12	-7,04	-1,76	-4,15
Gine-Bissau	15,21	3,03	15,09	8,58	29,97	-19,44	14,07	-25,28	57,95	-14,93	2,06
Güney Afrika Cum.	8,57	7,46	7,83	1,55	-17,02	7,72	4,34	0,11	4,59	2,61	3,38
Kamerun	-8,45	11,20	11,46	-3,69	-2,78	-1,62	2,62	4,25	9,623	4,63	9,69
Kenya	15,70	-0,07	17,12	3,75	-6,26	8,80	-2,55	13,74	5,64	2,31	5,43
Komorlar	21,03	6,52	5,74	-3,10	0,072	8,52	-1,84	-10,38	18,94	4,18	-3,99
Kongo	11,80	5,82	-16,15	5,37	15,47	13,42	-1,27	-7,46	-11,06	3,90	-1,77
Lesotho	10,54	19,26	11,04	24,72	-7,22	6,14	18,61	-0,90	9,59	13,23	6,33
Liberya	2,08	26,18	1,68	1,24	-19,57	-1,71	9,81	34,47	5,09	-6,08	-7,26
Madagaskar	-9,58	8,03	-5,15	-5,53	-17,01	23,08	12,13	5,47	7,08	2,48	4,78
Malavi	-10,73	11,26	47,03	7,86	-27,26	38,82	-5,52	7,82	20,06	5,03	12,64
Mali	16,80	-1,75	-6,06	-4,71	-11,32	-2,43	4,53	8,63	10,75	0,72	2,36
Mauritius	5,77	-1,96	19,15	-15,62	12,17	3,75	5,03	4,72	-3,98	12,65	6,01
Mozambik	3,92	6,42	-2,52	9,69	7,28	-10,99	12,60	41,38	1,90	0,14	4,04
Namibya	-1,20	17,56	-1,29	18,19	16,53	-0,36	-5,41	10,15	9,56	-1,38	3,03
Nijer	4,10	-2,10	-3,35	-5,10	14,00	10,33	-16,41	23,64	12,77	3,25	-0,83
Nijerya	6,53	-13,76	2,89	-3,97	3,64	8,44	-10,38	-2,44	2,99	-8,48	9,15
Orta Afrika Cum.	-5,15	3,99	5,29	-12,59	-14,21	10,30	5,12	7,41	-28,00	-14,62	5,52
Ruanda	13,49	12,50	-0,15	21,82	-19,99	11,58	18,50	21,09	9,63	8,60	1,93
São Tomé ve Príncipe	1,39	3,02	12,45	16,29	0,78	5,05	2,09	-7,68	0,08	9,48	-2,52
Senegal	3,27	-10,97	27,17	-1,62	4,97	0,57	12,11	2,81	11,28	3,08	-11,60
Sejšeller	12,51	16,00	3,64	-1,55	-0,33	-3,02	5,79	2,48	16,25	-1,43	-5,82
Sierra Leone	1,241	7,07	-5,08	-10,95	17,42	12,41	25,87	133,80	69,21	4,07	-20,95
Svaziland	-9,00	-12,33	3,26	-26,98	5,98	3,83	-9,16	9,33	1,80	5,94	0,15
Tanzanya	9,51	-2,08	-0,41	-1,72	-2,64	7,02	8,41	2,27	3,85	6,44	3,92
Togo	11,96	6,96	1,12	6,62	13,30	-0,71	14,04	-8,19	29,80	5,61	3,47
Uganda	12,19	12,16	20,70	14,91	6,07	-12,22	-8,35	18,45	6,27	-1,80	7,29
Yeşil Burun Adaları	10,76	33,50	18,73	1,38	-8,50	3,25	6,54	4,83	11,99	4,04	8,64
Zambiya	6,29	6,30	3,10	7,59	20,07	20,48	2,19	27,84	21,70	-3,40	7,09

Kaynak : IMF (2015), World Economic Outlook Database, October.

* Değerler virgülden sonra iki haneye yuvarlanmıştır.

İthalat ve ihracat oranları incelendiğinde krizin ticari anlamda asıl etkisini Sahra Altı Afrika Ülkeleri için 2009'dan sonra göstermeye başlamış olduğu söylenebilir. Dünya genelinde 2009'dan sonra

normalleşmeye başlayan ekonomik koşullar ile birlikte genel olarak emtia fiyatları da gerilemeye ve normal seviyelerine gelmeye başladı. Bu normalleşme petrol, maden ve gıda fiyatlarının düşmesi anlamına da geliyordu. Fiyatlardaki bu düşüş petrol, maden ve gıda ihracatı yapan Sahra Altı Afrika Ülkeleri'nin ticari dengelerini bozdu.

4. Baltık Ülkeleri

SSCB Dönemi'nde yapılan planlamanın bir sonucu olarak Orta Asya'daki cumhuriyetlere hammadde üretimi ve askeri amaçlar doğrultusunda yatırımlar yapılmış, Slav ve Baltık cumhuriyetlerinde ise sanayi yatırımları yapılmıştır (Gürbüz ve Karabulut, 2008: 4). Yapılan bu yatırımların birçoğu SSCB'nin dağılmasının ardından kapanmış olsa da faaliyetine devam edenler başlangıçta Baltık Ülkeleri'nin ekonomilerini ayakta tutmuş, ilerleyen yıllarda ise coğrafi ve kültürel açıdan zaten Avrupa ile iç içe olan bu ülkelerin AB'ye entegrasyonu ile birlikte gelişmişlik düzeyleri ve ekonomileri SSCB'den ayrılan diğer ülkelerden çok ileriye gitmiştir.

Krizin başlamasıyla birlikte kriz öncesi dönemde AB fonlarından çokça yararlanan Baltık Ülkeleri'nin ekonomileri başlangıçta oldukça bocalamış, bankacılık sistemlerinde çeşitli sorunlar yaşanmış, işgücünün bir kısmı diğer AB ülkelerine giderek çalışmaya başlamış ve bu ülkede kalan yakınlarına maddi açıdan destek sağlamışlardır. Sonrasında ise gerek para gerekse maliye politikaları açısından ihtiyaç duyulan reformlar ülke hükümetleri tarafından gerçekleştirilmiş ve belirli bir istikrar sağlanmıştır. Hatta gerekli kriterler yerine getirildiği için her üç ülkede farklı dönemlerde de olsa Euro Bölgesi'ne dâhil edilmişlerdir.

Çalışmanın bu bölümünde Baltık Ülkeleri olarak ifade edilen Estonya, Letonya ve Litvanya'nın kriz öncesinden günümüze kadar olan süreçte temel makroekonomik verilerinin ele alınması amaçlanmıştır.

4.1. Estonya

SSCB'nin dağılmasıyla 20 Ağustos 1991'de bağımsızlığını ilan eden Estonya, para birimi olarak 1 Ocak 2011'den itibaren Euro'yu kullanmaktadır. Estonya ekonomisi 2004 Mayıs itibarı ile AB'ye üye olan ülkeler arasındaki en küçük ekonomidir. Ülkenin küçük ölçeği tüketim malları üretimine dönük yatırımlar bakımından cazibesini sınırlamakta, buna karşılık başta yüksek teknolojide yaşanan yeni gelişmelere açık olması ve yatırımlar için uygun bir iş ortamı sağlaması Estonya'yı cazip bir pazar haline getirmektedir. Estonya açık ekonomiye ve Baltık ülkeleri içinde en yüksek kişi başına GSYİH'ye sahip ülkedir. Dengeli bütçeyi ve düşük kamu borçlarını temel alan maliye politikaları sayesinde başarılı mali politikalar gerçekleştirmiştir. Ülke ekonomisi gücünü özellikle elektronik ve telekomünikasyon sektörlerinden almaktadır. Finlandiya, İsveç ve Almanya ile güçlü ticari bağlara sahiptir. Estonya ekonomisi, ticari ilişkilerinin olduğu Avrupa'nın ekonomisinin ve pazarının da kötüye gitmesiyle, 2008'in ortalarına doğru durgunluk yaşamış ancak sonraki yıllarda güçlü bir ivme ile kriz öncesi dönemdeki ekonomik durumuna tekrar ulaşmıştır. Son yıllardaki düşük büyüme oranlarının başta gelen nedeni AB ve Rusya'nın içinde bulunduğu yavaş gelişme bulunmaktadır. Vasıflı-vasıfsız emek eksikliği bulunan ülkeye yabancı emeğin çekilmesi amacıyla çeşitli göçmen yasaları hayata geçirilmiştir. Makroekonomik istikrarla birlikte iç ve dış dengelerin sağlanması, sıkı maliye ve bütçe politikasına devam edilmesi ve gerekli kriterlerin karşılanması sonucunda 2011 başı itibarı ile Euro Bölgesi'ne dâhil olan Estonya'nın Aralık 2010'dan itibaren OECD üyesi olması, dış ekonomik politika alanında kaydettiği önemli bir başarı olarak görülmektedir.

Estonya, bulunduğu coğrafi konum ve ulaştırma ağı ile uluslararası ticarete, özellikle Baltık Bölgesi'ne, Rusya Federasyonu'na ve Nordik Ülkeleri'ne açılan önemli bir transit ülke durumundadır. Başkent Tallinn yakınlarındaki Muuga Serbest Ticaret Bölgesi, bölgedeki en gelişmiş serbest ticaret bölgelerinden, Tallinn Limanı ise bölgedeki en büyük ticaret hacmine sahip limanlardan biridir. Estonya, AB ülkeleriyle ulaştırma ve enerji ağlarının güçlendirilmesi hedefi çerçevesinde Estonya-Letonya-Litvanya-Polonya arasında inşa edilecek "Rail Baltic" hızlı demiryolu ile Estonya-Finlandiya arasında Baltık Denizi'ne inşası planlanan "Balticconnector" doğal gaz hattı projeleri konusundaki çalışmalarını sürdürmektedir. İş hayatındaki bürokratik engellerin azaltılması, dijital hizmetlerin yaygınlaştırılması, girişimci ve dış yatırımcılar için yeni kolaylıklar sağlanması yolunda attığı adımlar sayesinde dünyadaki en açık ekonomilerden biri olma niteliğine sahip olan Estonya, bu özellikleri sayesinde çeşitli kuruluşlar tarafından hazırlanan iş yapma kolaylığı ve ekonomik özgürlük endekslerinde Avrupa'da en üst sıralarda yer almaktadır (www.oka.org.tr; www.cia.gov, a; www.mfa.gov.tr, a).

Estonya'ya ait temel ekonomik veriler 2006-2015 dönemi için toplu halde aşağıda ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tablo 6: Estonya'ya Ait Temel Makroekonomik Veriler

Mal ve Hizmet İhracatı (GSYİH Oranı - %)	63,48	63,19	66,79	60,80	75,06	86,53	86,58	86,77	83,90	--
Mal ve Hizmet İthalatı (GSYİH Oranı - %)	73,63	72,06	70,72	55,84	68,71	80,81	85,60	84,55	80,49	--
GSYİH (Milyar \$)	16.987	22.265	24.285	19.712	19.542	23.191	23.159	25.255	26.506	22.934
Enflasyon (TÜFE - %)	5,08	9,74	7,52	-1,871	5,41	4,09	3,63	2,04	-0,01	0,10
İşsizlik (%)	5,9	4,6	5,4	13,5	16,7	12,3	10,02	8,62	7,3	6,7

Kaynak: IMF, CIA Factbook, World Bank

4.2. Letonya

SSCB'nin dağılmasının ardından 21 Ağustos 1991'de bağımsızlığını ilan eden Letonya, sahip olduğu coğrafi konumu sayesinde hızlı ekonomik gelişme göstermiş; ancak ülkede yaşanan yolsuzluklar, düşük doğum oranı ve nüfus yapısı ülkenin uzun dönemli ekonomik canlılığı açısından engelleyici en önemli unsurlar olarak ortaya çıkmıştır. Ülke ekonomisi kriz öncesi 2003-2007 arasında yıllık olarak ortalama %10'u aşan bir büyüme kaydetmiş; ancak gerek yüksek cari açık ve borçlar sebebiyle gerekse krizin etkisiyle ekonomik açıdan ciddi bir durgunluk yaşamıştır. Zira söz konusu dönemdeki büyüme, üretimdeki artıştan ziyade dış borçlanma ile gerçekleştirilmiş ve 2008'in son çeyreğinden itibaren küresel ekonomik krizin etkisiyle durgunluğa giren ülke ekonomisi 2009'da AB içerisinde ekonomisi en hızlı daralan ülke olmuştur. Ekonomik açıdan GSYİH 2009'da %18 gerilemiş, hükümet, ekonomik krizden çıkış stratejisini, "dış krediyle beslenen ithalata dayalı büyüme" yerine, 2010'dan itibaren "ihracata dayalı büyüme"ye dayandırmış; 2011'den itibaren ihracatta önemli ilerlemeler yaşansa da hala kriz öncesi seviyelere ulaşamamıştır. Bu süreçte 2013'te yakalanan %4'lük büyüme oranıyla birlikte Letonya, AB içindeki en olumlu gelişme gösteren ekonomilerden biri olmuştur. Letonya'nın OECD'ye katılım müzakerelerine ilişkin yol haritasının OECD Konseyi'nin 15 Ekim 2013 tarihli toplantısında kabul edilmesi Letonya'nın son dönemdeki en önemli dış ekonomik başarılarından biri olarak değerlendirilebilir. Bu karar sonucunda, Letonya'nın OECD'ye katılım süreci resmen başlamış ve yine 2013 içerisinde alınan AB Kararları çerçevesinde Letonya 1 Ocak 2014 itibarı ile Euro Bölgesi'nin 18. üyesi olmuştur. (www.cia.gov, b; www.mfa.gov.tr, b).

Letonya'ya ait temel ekonomik veriler 2006-2015 dönemi için toplu halde aşağıda ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tablo 7: Letonya'ya Ait Temel Makroekonomik Veriler

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
GSYİH (Milyar \$)	21.436	30.870	35.834	26.331	24.112	28.488	28.343	30.838	31.972	27.822
Enflasyon Dönem Sonu (TÜFE - %)	6,75	14,02	10,39	-1,37	2,39	3,87	1,59	-0,40	0,27	0,20
İşsizlik (%)	7,05	6,07	7,7	17,5	19,5	16,2	15,04	11,8	10,8	10,4
Mal ve Hizmet İhracatı (GSYİH Oranı - %)	40,04	38,51	39,60	42,64	53,70	57,98	61,52	60,36	59,50	--
Mal ve Hizmet İthalatı (GSYİH Oranı - %)	60,74	57,57	52,53	44,26	55,18	62,97	65,98	63,57	61,75	--

Kaynak: IMF, CIA Factbook, World Bank

4.3. Litvanya

SSCB'den ayrılan devletler arasında bağımsızlığını ilan eden ilk ülke olan Litvanya, bağımsızlığını 11 Mart 1990'da ilan etmiş ancak Moskova Bağımsızlık Bildirisi'ni Eylül'e kadar kabul etmemiştir. Toplam ticaretinin yaklaşık %87,3'ünü AB ve BDT üyesi ülkelerle yapan Litvanya'da yabancı yatırımlar ve AB'nin sağladığı finansman ülkenin planlı ekonomiden pazar ekonomisine geçmesinde önemli bir rol oynamıştır. Kriz sürecinde Avrupa'da en hızlı gelişen ekonomilerden biri olmuş, ancak gerek AB'de gerekse Rusya'da yaşanan yavaş gelişme ülke ekonomisinin hızlı gelişmesini engellemektedir (www.cia.gov, c). Sektör bazında ele alındığında tarım sektörü GSYİH'nin çok küçük bir bölümünü oluşturmakta ve ülkedeki işgücünün %6,4'ünü istihdam etmektedir. İmalat sektörü ise işgücünün %16,3'ünü istihdam etmektedir. Tekstil, mobilya, gıda, ilaç ve kimyanın önemli sanayi kolları öne çıktığı ülkede et, süt ve balık ürünleri önemli ihraç ürünleri olarak öne çıkmaktadır. AB üyeliğinin sağladığı siyasi istikrarın da etkisiyle 2004'ten itibaren yaşanan ekonomik canlanma ve büyüme hamlesi krizin etkisiyle 2008 sonlarında duraklamış, sonrasında ise 2009 itibarı ile ekonomi %15 küçülmüştür. Bunu izleyen 2010'da ise hükümetin hedefleri doğrultusunda ekonomi yeniden büyüme eğilimine girmiş ve büyüme trendi izleyen yıllarda devam etmiştir. Euro Bölgesi'ne 1 Ocak 2015 itibarı ile katılan Litvanya, böylece Letonya'nın ardından Euro Bölgesi'ne dâhil olan 19. üye ülke olmuştur (www.oka.org.tr; www.mfa.gov.tr, c).

Litvanya'ya ait temel ekonomik veriler 2006-2015 dönemi için toplu halde aşağıda ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tablo 8: Litvanya'ya Ait Temel Makroekonomik Veriler

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
GSYİH (Milyar \$)	30.235	39.788	48.301	37.533	37.166	43.525	42.843	46.418	48.288	41.776
Enflasyon Dönem Sonu (TÜFE - %)	4,544	8,202	8,460	1,173	3,629	3,471	2,925	0,525	-0,186	-0,70
İşsizlik (%)	5,7	4,2	5,8	13,7	17,8	15,3	13,3	11,7	10,6	10,6
Mal ve Hizmet İhracatı (GSYİH Oranı - %)	55,69	50,41	57,13	51,93	65,34	75,02	81,65	84,05	81,21	--
Mal ve Hizmet İthalatı (GSYİH Oranı - %)	65,89	63,49	68,71	53,61	67,21	77,57	80,79	82,80	79,29	--

Kaynak: IMF, CIA World Factbook, World Bank

Bu noktada Baltık Ülkeleri ile ilgili çok kısa bir değerlendirme yapılırsa Estonya, Letonya ve Litvanya SSCB'den ayrılan ülkeler arasında en fazla kişi başına GSYİH'ye sahip olan ülkelerdir. SSCB'den ayrılan

diğer ülkelerle 2015 verileri karşılaştırıldığında ortalama bazında yaklaşık beş kat daha yüksek bir kişi başına GSYİH'ye sahiptirler. Ayrıca üç bu ülkenin dış ticaret açığı görece olarak düşüktür. Bu ülkelerin ekonomik gelişmesinin en önemli kaynağını AB üyesi ülkeler ile olan ticaretleri ve AB'den gelen fonlar oluşturmaktadır. Her üç ülkede de gerek çevre düzenlemelerinin gerekse mimari restorasyonların birçoğu fonlar aracılığıyla hızlı bir şekilde yapılmıştır. Estonya, Letonya ve Litvanya kriz öncesinde ortalama % 6 işsizlik oranına sahipken, krizin başlaması ile birlikte bu oran %14,7'e kadar yükselmiştir. Daha sonra uygulamaya konulan çeşitli önlem paketleri sayesinde yaşanan görece iyileşme ile 2015'te ortalama %9,4'e gerilemiş, ancak kriz dönemi öncesinin uzağında kalmıştır.

Sonuç

ABD'de konut kredisinde yaşanan sıkıntılarla başlayan kriz tüm dünyayı etkilediği gibi Sahra Altı Afrika Ülkeleri'ni de etkiledi. Küresel kriz etkisini ilk olarak gelişmiş finans ve banka sistemleri olan gelişmiş ülkeleri etkiledi. Gelişmiş ülkelerin krizden etkilenmesiyle birlikte bu ülkelerin almış olduğu önlemler ve uyguladıkları bazı politikalar, gelişmiş ülkelerle ticari ilişkisi olan ülkeleri de doğrudan etkiledi. Bu ülkeler arasında Sahra Altı Afrika ülkeleri de vardı. Çünkü Sahra Altı Afrika ülkeleri ihracat ve ithalatlarının büyük kısmını ABD, Çin ve Avrupa Birliği ülkeleri gibi gelişmiş ülkeler sınıfına giren ülkelere yapmaktadır.

Kriz ilk ortaya çıktığında sistemli bir bankacılık ve finans sistemine sahip olmayan Sahra Altı ülkelerin çok fazla etkilenmeyeceği öngörüsü yapılmıştı. Çünkü Sahra Altı Afrika Ülkeleri'nde büyük kredi oranları olmadığı için geri dönüşte sıkıntı olmaz ve kriz etkisi fazla hissedilmez fikri yaygındı. Fakat krizden etkilenen ülkelere gelen yabancı kaynaklı sermaye akışı yavaşlayınca Sahra Altı Afrika Ülkeleri'nde tüketim ürünleri fiyatlarında artış baş göstermeye başladı. Bu durum petrol ve maden ihracatı yapan ülkeleri olumlu yönde etkilemiş gibi görünürken, ihracat yapmayan ülkeleri olumsuz yönde etkiledi ve enflasyonu tetikledi. Ekonomik durumun normalleşmeye başlamasıyla petrol fiyatlarında ki keskin düşüş sonucu petrol ihracatı yapan ülkeler krizin etkisini 2009'da hissetmeye başladı. Sonuç olarak yüksek büyüme oranlarına sahip Sahra Altı Afrika Ülkeleri krizden önemli ölçüde etkilendi ve kırılgan bir ekonomik yapıya sahip bu ülkeler toparlanma sürecinde zorluk yaşadılar. Zaten yoksulluk, hastalık ve karmaşa içinde olan ülkelerin süregelen büyümeleri durma noktasına geldi.

Baltık Ülkeleri açısından bakıldığında ise krizin başlamasıyla birlikte AB fonlarından çokça yararlanan bu ülkelerin ekonomileri oldukça bocalamış, bankacılık sistemlerinde çeşitli sorunlar yaşanmış, işsizliğin ortaya çıkması ile birlikte işgücünün bir kısmı diğer AB ülkelerine giderek çalışmaya başlamıştır. Sonrasında ise hem para hem de maliye politikaları açısından gerekli reformların yapılması ile birlikte gözle görülür bir istikrar sağlanmıştır. Hatta gerekli kriterler yerine getirildiği için her üç ülkede farklı dönemlerde de olsa Euro Bölgesi'ne dâhil edilmişlerdir.

KAYNAKÇA

- African Development Bank, (2009a). "An Update on the Impact of the Financial Crisis on African Economies", C-10 Meeting, March 11, Dar-Er-Salaam, Tanzania.
- African Development Bank, (2009b). *African Development Report 2008/2009*, Tunis: African Development Bank.
- African Development Bank, (2009c). "Africa and the Global Economic Crisis: Strategies for Preserving the Foundations of Long-term Growth", 2009 Annual Meetings of the African Development Bank, May 13-14, 2009, Dakar.
- AYBAR, Sedat (2005). "Yeni Türk-Afrika Ekonomik İlişkileri ve Eski Engelleyici Söylem: Afro-Pesimizm", *Yükselen Afrika ve Türkiye/Rising Africa and Turkey*, Çev. Hasret Dikici Bilgin, ss. 149-168.
- CANSARAN, Nazlı (2012). Türkiye ve Sahra Altı Afrika Ülkeleri Arasındaki Ekonomik İşbirliği İmkanlarının Değerlendirilmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE.
- Economic Commission for Africa (2010). "Economic Report on Africa 2010: Promoting High-level Sustainable Growth to Reduce Unemployment in Africa 2010." http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---integration/documents/genericdocument/wcms_140632.pdf (ET. 13.05.2016)
- European Investment Bank (2015). Maps: Sub-Saharan Africa
- GÜRBÜZ, Mehmet, KARABULUT, Murat (2008). "SSCB'nin Dağılmasıyla Bağımsızlığına Kavuşan Ülkelerde Ortalama Yaşam Süresi ile Sosyo-Ekonomik Değişkenler Arasındaki İlişkiler", *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 6 (1), ss. 69-83.
- <http://www.mfa.gov.tr/estonya-ekonomisi.tr.mfa> (ET. 24.05.2016)
- <http://www.mfa.gov.tr/letonya-ekonomisi.tr.mfa> (ET. 24.05.2016)
- <http://www.mfa.gov.tr/litvanya-ekonomisi.tr.mfa> (ET. 24.05.2016)
- <http://www.oka.org.tr/Documents/Lit-Let-Est-Fin0G%C3%B6rev%20D%C3%B6n%C5%9F%20Raporu.pdf> (ET. 13.05.2016)
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Estonya> (ET. 21.05.2016)
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Letonya> (ET. 21.05.2016)
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Litvanya> (ET. 21.05.2016)
- <http://www.eib.org/projects/regions/acp/activities/index.htm> (ET. 18.06.2016)
- <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/en.html> (ET. 22.06.2016, a)
- <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/lg.html> (ET. 22.06.2016, b)
- <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/lh.html> (ET. 22.06.2016, c)
- IMF (2012). *World Economic Outlook Update*, January.
- IMF (2015). *World Economic Outlook Database*, October.
- MISHKIN, Frederic S. (2009). "Is Monetary Policy During Financial Crises?", *NBER Working Paper 14678*, January.

REINHART, Carmen M., FELTON, Andrew (2009). "the First Global Financial Crisis of the 21st Century, Part II: Introduction", *MPRA Paper* No. 13607.
Sub-Sahara Africa : total unemployment (millions), 2009(a), <http://www.worldacademy.org> (ET. 02.07.2016)
Sub-Sahara Africa : poor workers (millions), 2009(b), <http://www.worldacademy.org> (ET. 02.07.2016)
Trading Economics Inflation Rates (2014), www.tradingeconomics.com (ET. 02.07.2016)